

به نام خدا

تأثیر تدریس با روش بازی های خلاق بر پیشرفت تحصیلی، کاهش پر خاشگری و مشکلات رفتاری دانش آموزان در درس ریاضی پایه ششم ابتدائی

مولفان :

سبيله موسى زاده

فائقه بهتاش زكى

فائضه بهتاش زكى

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: موسی زاده، سبيله، ۱۳۶۷
عنوان و نام پديدآور: تاثير تدريس با روش بازی های خلاق بر پيشرفت تحصيلی، کاهش پرخاشگری و مشکلات رفتاری دانش آموزان در درس ریاضی پایه ششم ابتدائی / مولفان سبيله موسی زاده، فائقه بهتاش زکی، فائزه بهتاش زکی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۸۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۴۸۰-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: تدريس با روش بازی های خلاق - پيشرفت تحصيلی - کاهش پرخاشگری
شناسه افزوده: بهتاش زکی، فائقه، ۱۳۸۱
شناسه افزوده: بهتاش زکی، فائزه، ۱۳۷۳
رده بندی کنگره: TJA۱۰
رده بندی دیویی: ۶۲۱/۰۴۴
شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۶۶۰۷۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: تاثير تدريس با روش بازی های خلاق بر پيشرفت تحصيلی، کاهش پرخاشگری و مشکلات رفتاری دانش آموزان در درس ریاضی پایه ششم ابتدائی
مولفان: سبيله موسی زاده - فائقه بهتاش زکی - فائزه بهتاش زکی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایي، تنظيم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۸۸۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۴۸۰-۴

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست

فصل اول کلیات.....	۷
مقدمه.....	۷
بیان مسأله.....	۱۱
فصل دوم ادبیات نظری.....	۱۵
مقدمه.....	۱۵
پیشرفت تحصیلی.....	۱۵
تعریف پیشرفت تحصیلی.....	۱۵
معیارهای پیشرفت تحصیلی.....	۱۸
عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی.....	۱۹
ارزشیابی به عنوان ملاک و ابزار پیشرفت تحصیلی.....	۲۰
ارزیابی از دانش آموزان و دانشجویان.....	۲۰
ارزشیابی از برنامه های درسی و مواد آموزشی.....	۲۱
پرخاصگری.....	۲۲
تعریف خشم.....	۲۲
پرخاصگری.....	۲۴
شرایط لازم برای بروز پرخاصگری.....	۲۷
تفاوت جنسی و سنی در پرخاصگری.....	۲۸
انواع پرخاصگری.....	۲۹
پرخاصگری وسیله ای - خصمانه.....	۳۰
پرخاصگری آشکار و ارتباطی.....	۳۰
پرخاصگری فیزیکی و کلامی.....	۳۱
عوامل تعیین کننده پرخاصگری.....	۳۱
تاثیر عوامل پیش از تولد.....	۳۱
خانواده به عنوان اولین محل یادگیری.....	۳۲
پرخاصگری به عنوان رفتار اکتسابی.....	۳۲
سلیقه کودکان به عنوان عامل موثر بر پرخاصگری.....	۳۳
مدیریت خشم.....	۳۴
پرخاصگری از دیدگاه نظریه رفتارگرایی (اسکینر).....	۳۵

۳۶	پرخاشگری از دیدگاه شناختی (بک)
۳۸	پرخاشگری از دیدگاه روان تحلیل گری (فروید)
۳۹	پرخاشگری از دیدگاه یادگیری مشاهده ای (بندورا)
۴۱	مشکلات رفتاری
۴۱	تعریف مشکلات رفتاری
۴۵	اختلالات رفتاری
۵۰	تدریس
۵۰	تعریف تدریس
۵۱	الگوی تدریس
۵۳	مشارکت دانش آموزان در تدریس
۵۴	تدریس مشارکتی
۵۵	روش یادگیری مشارکتی
۵۸	خلاقیت و بازی های خلاق
۵۸	تعریف خلاقیت و تفکر خلاق
۶۰	تاریخچه آموزش و یادگیری مبتنی بر خلاقیت
۶۲	مقطع تحصیلی ابتدائی
۶۴	بازی های خلاق و آموزشی
۶۶	دلایلی بر استفاده از بازی های خلاق و آموزشی
۶۶	تشویق دانش آموزان
۶۶	متناسب با سبک های مختلف یادگیری فردی دانش آموزان
۶۷	اجتماعی شدن دانش آموزان
۶۷	ارتقاء یادگیری فعال
۶۷	ارتقاء مهارت حل مسأله
۶۸	شناسایی تفاوت های فرهنگی
۶۸	دستیابی به بعد عاطفی
۶۸	استفاده از بازی های خلاق و آموزشی در مدارس ابتدایی
۷۱	منابع:
۸۳	پیوست ها

تقدیم به:

روح پاک پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی، ایستادگی را تجربه نمایم.

مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش برایم همه مهر.

که هرچه آموختم در مکتب عشق شما آموختم و هرچه بکوشم قطره ای از دریای بی کران مهربانیتان را سپاس نتوانم بگویم.

امروز هستی ام به امید شماست و فردا کلید باغ بهشتم رضای شماست.

فصل اول کلیات

مقدمه

مساله موفقیت و عدم موفقیت در تحصیل از مهمترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی است، موفقیت و پیشرفت تحصیلی در هر جامعه نشان دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است (تمنایی فر و گندمی، ۱۳۹۰). بنابراین نظام آموزشی را زمانی می‌توان کارآمد و موفق دانست که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان آن در دوره‌های مختلف دارای بیشترین و بالاترین رقم باشد و از جمله نگرانی‌های معلمان، مسئولان آموزش و پرورش و خانواده‌های دانش‌آموزان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان است (تمنایی فر و گندمی، ۱۳۹۰). از سوی دیگر، مشکلات رفتاری دانش‌آموزان نیز از عواملی است که منجر می‌شود دانش‌آموزان مشکلات فراوانی را تجربه کنند. مشکلات رفتاری، مشکلات فردی و اجتماعی فراوانی را به وجود می‌آورد. کودکان مبتلا به اختلال‌های رفتاری خانواده، آموزشگاه و اجتماع را با مسائل و دشواری‌های گوناگونی مواجه می‌کنند و آن‌ها را نیز در برابر آشفتگی‌های روانی- اجتماعی دوران نوجوانی و حتی بزرگ سالی آسیب پذیر می‌سازند. پژوهش (عظیمی، وزیر و کاشانی، ۲۰۱۲) نشان داد که سبک

فرزند پروری مستبدانه مادر ارتباط مثبت و معنادار با رفتارهای پرخاشگری کودکان دارد و منجر به افزایش مشکلات رفتاری در آنان می‌گردد. پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که تقریباً ۳۰ درصد کودکان و نوجوانان در طول زندگی خود یک اختلال روان پزشکی قابل تشخیص را تجربه خواهند کرد، تعداد کودکانی که وخامت مشکلات آنان در حدی است که نیاز به درمانگری را مطرح می‌کند در حدود ۱۵ تا ۲۲ درصد تخمین زده شده است (کاستلو، برنز، آنگولد و لیف، ۱۹۹۳). نتایج پژوهش‌های انجام شده بر این حقیقت تأکید کرده‌اند که توجه به تفاوت‌های فردی و مشکلات رفتاری یادگیرندگان از سوی معلمان در بهبود کیفیت یادگیری و افزایش سطح عملکرد تحصیلی آنان بسیار تأثیرگذار است (سیف، ۱۳۸۸). از سوی دیگر پرخاشگری نیز از مشکلاتی است که بسیاری از دانش‌آموزان را از سازگاری مناسب با شرایط مختلف محروم می‌سازد. پرخاشگری ممکن است به اشکال گوناگونی بروز پیدا کند. شکل کلامی و جسمانی آن معرف مؤلفه‌های ابزاری یا رفتاری، خشم معرف جنبه هیجانی و خصومت معرف جنبه شناختی پرخاشگری است. تحقیقات نشان داده است که پرخاشگری دارای عوارض جسمی، روانی و اجتماعی فراوانی است و موجب نشانگانی مانند احساس درماندگی، تنهایی، ناسازگاری اجتماعی، بی‌توجهی به حقوق و خواسته دیگران، زخم معده، میگرن، اختلال فشار خون، افسردگی، اضطراب و افت تحصیلی می‌گردد (ترشیزی و سعادتجو، ۱۳۹۱). افرادی که مشکلات رفتاری از جمله

پرخاشگری دارند، نه تنها دارای نشانگان مرضی جسمانی مانند سردرد و دردهای معده ای - روده ای می باشند بلکه در انزوا و تنهایی به سر می برند و به خواسته های اجتماعی دیگران چندان توجهی ندارند (استراچن و چاندلر، ۲۰۰۶). بر این اساس توجه به مشکلات دانش آموزان و تلاش برای رفع آنان و افزایش عملکرد تحصیلی آنان از بااهمیت ترین مسائل پیش روی مسئولین و پژوهشگران است و با توجه به اینکه دانش آموزان بیشترین وقت خود را در مدرسه و کلاس های درس می گذرانند توجه به شیوه های آموزشی و برقراری ارتباط معلمان و دانش - آموزان اهمیتی فراوان پیدا می کند.

از آنجا که آموزش و پرورش ابتدایی در واقع نقطه ورود یک حرکت طولانی و مهم در زندگی کودکان است و همچنین از آنجا که سنگ بنای شخصیت کودکان و نهایتاً سازندگی اجتماعی، در همین سالهای اولیه دوره ابتدایی گذاشته می شود، بنابراین این دوره هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی از اهمیت خاص برخوردار است. چرا که مخاطبین این دوره کودکانی هستند که هنوز شخصیت اصلی آنها شکل نگرفته و نحوه برخورد و آموزش در این دوره تأثیر عمیقی در عملکرد آینده این کودکان دارد. لذا سازمان آموزش و پرورش در هر کشوری باید به این دوره اهمیت خاصی قائل شود و در جهت توسعه راهکارهای جدید برای آموزش مؤثر و مفید در این دوره باشد.

مطالعات و بررسی ها در مورد نقش شیوه های تدریس در عملکرد دانش آموزان نشان می دهد انتخاب شیوه مناسب برای آموزش می تواند تاثیرات متفاوتی را

بر جای گذارد. براین اساس، علاوه بر مرور و تمرین مباحث آموزشی، تجارب کودک نقش مهمی را در رشد ذهنی او بازی می کند. به گونه ای که، تجارب سال های اول زندگی قوی و محو ناشدنی هستند (اعظمی و جعفری، ۱۳۸۵). کودکان در خلال بازی ها به ویژه بازی های آموزشی به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می کنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب می نمایند. آنان به کمک بازی بارنگ های مختلف، اشکال گوناگون و جهت های متفاوت آشنایی کردند و تجارب ارزنده ای را به دست می آورند و در حین بازی مطالب آموختنی بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می شود. بازی به کودک کمک می کند تا دنیایی را که در آن زندگی می کند بشناسد، بفهمد و کنترل کند و میان واقعیت و تخیل فرق بگذارد. در بازی، کودک نقش های مختلف را به عهده می گیرد و در می یابد کدام نقش بیشترین لذت را به او می دهد. در عین حال بازی او را قادر می سازد که رضایت بخش ترین رابطه ها را با دیگران برقرار سازد (اعظمی و جعفری، ۱۳۸۵). بنابراین پژوهش حاضر با هدف، بررسی تاثیر تدریس با روش بازی های خلاق بر پیشرفت تحصیلی، کاهش پرخاشگری و مشکلات رفتاری دانش آموزان در درس ریاضی پایه ششم ابتدائی انجام شد.

بیان مسأله

از آنجا که امروزه پیشرفت تحصیلی از اهداف عالی هر نظام آموزشی به شمار می‌رود پرداختن به عوامل موثر در آن بسیار مهم می‌باشد. یکی از مهمترین پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت دانش‌آموزان در مدرسه سطح توانایی آنها می‌باشد (استرنبرگ، ۲۰۰۹؛ به نقل از حسن‌زاده و ایمانی‌فر، ۱۳۸۹). ولی با این وجود، توانایی نمی‌تواند موفقیت را به طور کامل پیش‌بینی کند. به عبارت دیگر پیشرفت بیشتر به دانش‌آموزان در کسب مسیر بهتر و شغل بهتر در کلیه رشته‌های تحصیلی مانند علوم و فناوری، آموزش و پرورش و غیره کمک می‌کند. از سوی دیگر، مشکلات رفتاری دوران کودکی یکی از مسائلی است که معلمان با آن درگیرند، مشکلات رفتاری اغلب توسط والدین به صورت مشکل در تنظیم و اداره رفتارهایی مثل نافرمانی، قشقرق به پا کردن، پرخاشگری و داد و فریاد راه انداختن معرفی می‌شوند. این رفتارها بخش طبیعی و گذرای دوران کودکی بعضی از کودکان را تشکیل می‌دهد و برای برخی دیگر نشانگر مشکلات بلند مدت است (ویز، لاجودی و لاندایه، ۲۰۰۵) و همچنین پرخاشگری در کودکان نیز مشکلاتی را برای والدین، معلمان و خود کودکان بوجود می‌آورد. از این رو، یکی از عواطف متداول در بین نوجوانان خشم است که بر اثر برخورد با مانعی که بر سر راه هدف آنان قرار گیرد، حاصل می‌شود و

^۱ Sterenberg

^۲ Wiz & Lavjoodi & Landaie

به پرخاشگری که یک واکنش عمومی به ناکامی امیال است منجر می گردد. پرخاشگری رفتاری است که هدف آن صدمه زدن به خود یا دیگران می باشد. در این تعریف، قصد و نیت حائز اهمیت است؛ یعنی یک رفتار آسیب زا در صورتی پرخاشگری محسوب می شود که از روی قصد و عمد به منظور صدمه زدن به دیگری یا به خود انجام گرفته باشد. پرخاشگری ممکن است به اشکال گوناگونی بروز پیدا کند. شکل کلامی و جسمانی آن معرف مولفه های ابزاری یا رفتاری، خشم معرف جنبه هیجانی و خصومت معرف جنبه شناختی پرخاشگری است. تحقیقات نشان داده است که پرخاشگری دارای عوارض جسمی، روانی و اجتماعی فراوانی است و موجب نشانگانی مانند احساس درماندگی، تنهایی، ناسازگاری اجتماعی، بی توجهی به حقوق و خواسته های دیگران، زخم معده، میگرن، اختلال فشار خون، افسردگی، اضطراب و افت تحصیلی می گردد. افرادی که مشکلات رفتاری از جمله پرخاشگری دارند، نه تنها دارای نشانگان مرضی جسمانی مانند سردرد و دردهای معده ای - روده ای می باشند بلکه در انزوا و تنهایی به سر می برند و به خواسته های اجتماعی دیگران توجهی ندارند (ترشیزی و سعادتجو، ۱۳۹۱). بنابراین انتخاب شیوه تدریس برای دانش آموزان از اهمیت خاصی برخوردار است. شیوه های مختلفی برای تدریس در مقاطع مختلف برای دانش آموزان وجود دارد. به صورت کلی دو دسته شیوه تدریس وجود دارد که عبارتند از روش تدریس سنتی و فعال. یکی از روش های یادگیری فعال، استفاده از بازی است. بازی درعین این که وسیله

سرگرمی است، جنبه آموزندگی و سازندگی نیز دارد و در برخی موارد اشتغال کودک به بازی بیش از ارزش خواندن کتاب است، کودکان در خلال بازی ها به ویژه بازی های آموزشی، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می کنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب می کنند. آنان به کمک بازی تجارب ارزنده ای به دست می آورند. در حین بازی مطالب آموختنی، بدون فشار و با میل و رغبت فراگرفته می شود. به همین دلیل برخی از مربیان دست اندر کار تعلیم و تربیت معتقدند که هرگونه مطالب درسی را باید فقط همراه با بازی به کودک آموخت و اصولاً بهتر است ساعات رسمی دروس مدارس ابتدایی را به ساعات بازی های خلاق و آموزنده تبدیل کرد (درتاج، ۱۳۹۲). از سوی دیگر، نقش بازی در روند رشد جسمانی و روحی- روانی کودکان انکارناپذیر است. یکی از کارکردهای مهم بازی آن است که کودک را برای ورود به زندگی بزرگسالی آماده کند. کودک بسیاری از مهارت های فردی و اجتماعی مورد نیاز برای زندگی آینده خود را از طریق همین بازی هایی که به نظر بسیاری بی اهمیت جلوه می کند، می آموزد. بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت سفارش می کنند که مطالب آموزشی در کلاس های درس از طریق بازی آموزش داده شود و نتایج حاصله، گویای موفقیت استفاده از این شیوه است. معمولاً بازی های تربیتی مکمل سایر روش های آموزشی هستند. آموزش از طریق بازی دارای محاسن متعددی است. نخست دارای پاداش ذاتی است چون شاگردان بازی را دوست دارند و از روی میل و رغبت در آن شرکت می کنند. ثانیاً، اغلب

بازی ها موقعیت پیچیده زندگی را که عناصر آن از زندگی واقعی گرفته شده است به شیوه ای ساده و قابل فهم، نمایش می دهند و ماندگاری تاثیر یادگیری و زمینه تمرین آن با مشارکت بیشتری همراه است. در پژوهش حاضر، این آموزش ها شامل قطار بازی، حباب صابون، لی لی کردن دسته جمعی، حمل توپ با عصا، پاکت کاغذی، شن بازی، ورزش کردن به همراه شعر خواندن، بریدن و چسباندن گل ها، ساختن و تکمیل نمودن پازل ها، تولید اصوات و ریتم با ابزارهای ساده، ساختن قصه برای تصاویر و بازی های آموزشی و تقلیدی. در این شیوه دانش آموزان به صورت انفرادی و گروهی به انجام فعالیتها و بازی ها خواهند پرداخت. مطالعات مختلفی، برتری روش های بازی را بر سخنرانی نشان داده اند (هزاوه ای و همکاران، ۱۳۸۵). بنابراین با توجه به اهمیت ارتقای پیشرفت تحصیلی و کاهش مشکلات رفتاری و پرخاشگری در دانش آموزان هدف از پژوهش حاضر، تعیین تاثیر تدریس به شیوه بازی بر افزایش پیشرفت تحصیلی و کاهش پرخاشگری و مشکلات رفتاری دانش آموزان دبستانی است.